

COMITÉ BIJZONDERE HULP ZUID KENNEMERLAND

HULP AAN STILLE ARMEN

Dit Comité, dat zich richt op stille armoede in de regio Zuid-Kennemerland, is al lang geleden ontstaan, rond 1930.

Het kwam voort uit de gezamenlijke inspanningen van een aantal sociaal bewogen instellingen en de regionale kranten in Haarlem en Zuid-Kennemerland.

EEN TERUGBLIK

De kerken

Hulp kwam eeuwenlang niet van de staat, noch van lagere overheden, maar van mensen onder elkaar. In de 18^e en 19^e eeuw gingen ook de kerken zich nadrukkelijk met hulp bezighouden. Dat gold voor hulp in brede zin, maar ook en vooral bij armoede.

Er ontstonden tal van vormen van hulp, zoals armenzorg aan individuele personen en gezinnen, maar ook tehuizen voor kinderen om de gezinnen te ontlasten of om wezen op te vangen.

Dat ging vaak om -in onze huidige ogen- heel schamele hulp, maar het was iets.

De overheid

De overheid had in antwoord op deze maatschappelijke nood wel al armenwetten gemaakt, eerst in 1854 en opnieuw in 1912, maar die gingen uit van het "subsidiariteitsprincipe", wat inhield dat de overheid pas zou helpen als de kerken het niet (konden) doen.

TWINTIGER JAREN

Wereldcrisis

In het tweede deel van de twintiger jaren van de vorige eeuw stortte de wereldeconomie in. Dat raakte ook Nederland.

In het hele land sloegen de kerken al gauw alarm. Er vervielen zoveel mensen tot de bedelstaf, dat zij onmogelijk alle hulp konden geven die nu nodig was. Het duurde nog wel even voordat de landelijke overheid een passend antwoord gevonden had. Pas in 1931 kwam een Nationaal Crisiscomité tot stand.

De kracht van de dagbladen

Plaatselijke initiatieven konden wél sneller van de grond komen. Omdat de kerken, ook in en rond Haarlem, niet de hele bevolking bereikten, noch de enorme crisis met hun steun de baas konden, werd al rond 1928-1930 door meerdere kranten in de Haarlemse regio het initiatief genomen om in de Kersttijd te denken aan de vele armen, met vooral de nadruk op de "Stille armen". Vaak waren dit mensen die daarvoor nog in goeden doen waren geweest, maar door deze crisis aan lagerwal waren geraakt.

Haarlem's Stille Armen.

Hoe er geleden wordt...

Hebt gij al bijgedragen aan de Kerstinzameling?

De Kerstinzameling van de Nederlandsche Dagbladpers zal — daar de valide werklozen een uitkeering krijgen uit het crediet van 2 miljoen gulden, dat de regeering beschikbaar stelde — in het bijzonder ten goede komen aan de „stille armen”.

„Stille armen”. — Elk is overtuigd, dat die ook hier zijn, maar verder gaat die kennis meestal niet, tenzij men toevallig in eigen omgeving tegen een geval botst. Dan spreekt dat sterk, grijpt aan, maar de kans is groot, dat in diezelfde enge omgeving nóg meer en nog schrijnender gevallen voorkomen. Maar het leed der „stille armen” wordt zoo lang mogelijk bedekt gehouden, het moet worden opgezocht, daar de lijdens slechts als het water tot aan den mond gerezen is, om hulp aankloppen. En dan nog wordt van de instantie die om redding gevraagd wordt, geheimhouding gevraagd.

Om iets meer te weten te komen over het lot der „stille armen” hebben wij ons tot enkele voormannen op het gebied der weldadigheid gewend.

Jhr. dr. J. C. Mollerus, secretaris van het Crisiscomité, vertelde:

Ik ben overtuigd, dat er in honderden gezinnen van „stille armen” in onze stad meer leed en ellende geleden wordt dan in de gezinnen der valide werklozen. Ons Crisiscomité, komt daarmede herhaaldelijk in aanraking, maar helaas: onze financiën zijn zéér beperkt, zoodat wij in vele gevallen niet, of niet voldoende kunnen helpen.

Om te beginnen met den winkelstand. Er zijn verscheidene winkeliers die het in dezen tijd zeer hard hebben. De regeering heeft wel een crediet van 2 miljoen gulden voor hulp aan den middenstand beschikbaar gesteld, maar de voorwaarden om daarvoor in aanmerking te komen zijn zóó voorzichtig opgesteld, dat iemand die daaraan voldoen kan, ook wel bij een particuliere bankinstelling kan aankloppen. Ik weet dat van de aanvragen die tot October ingekomen waren niet minder dan 95 pct. is afgewezen!

Lezers werden opgeroepen hun guldens, kwartjes, dubbeltjes, stuivers en centen te komen brengen bij de kantoren van de kranten, bijvoorbeeld bij het Haarlem's Dagblad in de Groote Houtstraat of de Nieuwe Haarlemsche Courant in de Smedestraat., zoals in de hiernaast afgebeelde advertentie van 1 december 1950 in de Nieuwe Haarlemse Courant).

Lijsten

De verschillende kerken en instellingen die contacten hadden met daarvoor in aanmerking komende personen, mochten lijsten indienen. Daarin werd voor de bepaling wat er nodig was bijvoorbeeld de gezinssamenstelling van de stille armen genoteerd.

In de eerste jaren tot en met 1934 nam de Nederlandsche Dagbladpers de rol op zich om de lezers van de kranten te activeren om geldelijk bij te dragen. Alle regionale kranten in Kennemerland deden mee. Zie hiernaast het artikel uit het Haarlem's Dagblad van 5 december 1934.

Zelf konden zij wel uitvoering geven aan de inzamelingsacties, maar niet aan de uitvoering van de hulp. Die uitvoering werd opgepakt door de „Armenraden”, waarin particulier initiatief en de lokale overheden gingen samenwerken. Enkele jaren later, in 1936, werden dit de „Sociale Raden”.

De Staatsoplossing

De landelijke oplossing, het Nationale Crisiscomité kwam, zoals gezegd, pas ruim na het begin van de crisis, in 1931 tot stand. Maar dat Nationale Crisiscomité werd in 1936 alweer opgeheven. De burgemeesters ontvingen toen een verzoek om plaatselijke comités in te stellen om fondsen te werven. Zij moesten zich nadrukkelijk op „stille armen” gaan richten.

In Haarlem en de omliggende gemeenten was dat gevraagde Comité voor stille armen al tot stand gekomen voordat het Nationaal Crisis Comité bestond en daar kon na deze oproep ook na 1936 op voort gebouwd worden. We lezen in de Nieuwe Haarlemsche Courant van 10 december 1935 dat op voorstel van de Armenraad het bestaande Haarlemse comité werd geïnstalleerd.

Omdat na 1934 de Nederlandsche Dagbladpers het voortouw voor een landelijke krantenactie niet opnieuw nam, namen de regionale kranten in Zuid Kennemerland in 1935 de actie over. De kranten en het Comité gingen voortaan de acties samen uitvoeren.

De regio

In Haarlem waren het De Oprechte Haarlemsche Courant, het Haarlem's Dagblad en De Nieuwe Haarlemse Courant (een kopblad van De Tijd), die deze jaarlijkse geldacties uitvoerden. Ze deden dat al vanaf ca. 1930 ieder jaar rond 1 december. De kranten plaatsten artikelen en advertenties om het publiek warm te krijgen voor deze goede zaak, de hulp voor stille armen.

STILLE ARMEN

Vroeger dan andere jaren is de inzameling der Haarlemse Dagbladen, ten behoeve van het comité „Stille Armen”, begonnen.

Bijdragen kunnen worden gezonden aan ons bureau Smedestraat 5 (onder vermelding: Voor de Stille Armen) of gestort worden op onze postrekening 143480, t.n.v. Nieuwe Haarlemsche Courant; op de strook het doel aangeven.

Die lijsten werden ingeleverd bij het Haarlems Dagblad, waar de Sociale Raad van Haarlem bijeenkwam.

Envelopjes met geld

Al naar gelang het binnengekomen bedrag werden er tegen de Kerstdagen envelopjes met geld gevuld door de Sociale Raad die daarna door de medewerkers van de kerken en instellingen werden rondgebracht naar de gezinnen. Zo werd een keer per jaar enige verlichting gegeven. Dat is zo tientallen jaren doorgegaan.

NA DE OORLOG

De wet die niet alles oploste

In 1965 kwam in Nederland de Algemene Bijstandswet tot stand. Voortaan kwamen alle armen voor overheidshulp in aanmerking. Op dat moment werd het subsidiariteitsbeginsel door de overheid losgelaten.

Daarmee verviel de basis voor het overleg tussen particulieren en kerkelijke welzijnsinstellingen en de overheid. De Sociale Raden werden dan ook 31-12-1964 opgeheven.

Tussen wal en schip

In Haarlem zagen de bestuursleden van de Raad voor Maatschappelijk Werk, de directeuren van hulpverleningsinstellingen en de chefs van de stadsredacties al gauw dat de Wet weliswaar een grote vooruitgang was, maar dat voor veel armen de problemen nog niet voldoende opgelost waren. Nog steeds vielen er mensen en gezinnen tussen wal en schip.

Burgerzin

Zij vonden het bovendien jammer dat de inzamelingen onder de burgers niet meer gehouden werden, omdat deze zo belangrijk waren voor de "burgerzin", de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de medemens en voor het besef dat men niet alles van de overheid of instanties kan laten afhangen. Dat was ook de strekking van de berichten die de kranten schreven.

De regio Haarlem

De wereld was in de decennia na de tweede wereldoorlog snel opgekrabbeld.

Ook Nederland was uit zijn as herrezen. Maar wel met grote veranderingen. Ook in de regio Haarlem. De Oprechte Haarlemsche Courant en het Haarlem's Dagblad waren al tijdens de 2^e wereldoorlog door de Duitsers tot een fusie gedwongen en gingen in 1942 samen verder als Haarlemsche Courant. Na de oorlog ging deze combinatie over in het Haarlems Dagblad, gevestigd aan de Groote Houtstraat. De Nieuwe Haarlemse Courant was tijdens de oorlog gestopt, maar kwam weer tot leven.

Ook na de oorlog wilden de redacties een grote rol blijven spelen voor die mensen die niet van de vooruitgang profiteerden.

De krantenredacties, de kerken en de hulpverleningsinstellingen besloten door te gaan met de sinds de invoering van de Wet op een laag pitje gezette samenwerkingsvorm, om zo te zorgen dat de hiaten van de Bijstandswet konden worden opgevangen. Ze besloten dit als een logisch vervolg te organiseren voor het werk van de Sociale Raden. Ook een aantal, soms al heel lang bestaande particuliere fondsen vond dit een goede zaak en zegde toe deze ontwikkeling regelmatig financieel te zullen blijven steunen.

"Het Comité"

Ze gaven dit besluit om door te gaan vorm in een Comité Bijzondere Hulp, een voortzetting van wat ze al 35 jaar deden, maar met een herkenbare nieuwe naam. Dit Comité ging werken onder auspiciën van de Raad voor Maatschappelijk Werk.

Ze brachten wel belangrijke veranderingen aan ten opzichte van de vorige werkformule. Zij zouden alleen nog bijspringen als de nood een bijzonder karakter had, die niet door de nieuwe Wet afgedekt werd. Denk bijvoorbeeld aan langdurige ziekte in een gezin. En ze gingen geen structurele hulp meer bieden, maar een eenmalige bijdrage om een probleem direct op te lossen. En niet meer met een envelop met Kerstmis, maar door passende hulp op elk moment in het jaar dat dat nodig was. Ze wilden dit blijven doen totdat de Bijstandswet voldoende zou zijn vervolmaakt en dit werk niet meer nodig zou zijn.

Stichting

Zes jaren later, in 1971, was duidelijk dat het Comité zich nog steeds niet kon opheffen. Er moest meer gedaan worden dan de tijdelijke hiaten van de wet opvangen. Het leek erop dat de hulp na deze eerste 40 jaren blijvend zou moeten zijn. Weliswaar was er veel minder hulp nodig dan vóór de Bijstandswet, maar toch.

Besloten werd om "Het Comité" rechtspersoonlijkheid te geven. Het Comité werd omgevormd tot een Stichting, een privaatrechtelijk orgaan.

Op 10 maart 1971, zo'n 40 jaar na de start van de Kerstacties, werd Stichting Comité Bijzondere Hulp Zuid Kennemerland opgericht. De oprichters spraken af deze stichting voort te zetten zolang stille armoede een probleem zou blijven. En zij besloten daar blijvend hun bijdrage aan te leveren.

De naam "Comité", die in een paar jaar sterk ingeburgerd geraakt was, werd bewust in de naam van de nieuwe Stichting opgenomen.

Dat is nu 50 jaar geleden.

Het eerste bestuur bestond uit de redactiechefs van de kranten, de directeuren van de Diensten Maatschappelijk werk, een vertegenwoordiger van het Ministerie van CRM en de gemeentesecretaris van Haarlem. Precies die directeuren dus die in de overgangperiode hadden gezorgd dat er ook steun bleef voor wie tussen de mazen van de wet bekneld raakte.

De kerken wilden geen bestuurlijke positie, maar steunden waar zij konden.

Na de directeuren

In de loop der jaren is er bij al hun organisaties veel veranderd. De werksoorten bestaan veelal nog wel, maar de meeste organisaties lijken nauwelijks nog op wat zij 50 jaar geleden waren. In 1972 werd de Nieuwe Haarlemse Courant opgeheven en trad de chef van de stadsredactie uit het bestuur, in 1976 om intern organisatorische redenen gevolgd door zijn collega van het Haarlems Dagblad.

Het uitvoerend werk lieten de directeuren van de meeste organisaties al snel over aan een aan hun organisatie verbonden personeelslid. En waar hun organisatie geen eigen mensen meer kon inzetten, werden deskundige vrijwilligers gezocht en beloofden de directeuren om op andere wijze steun te blijven geven, bijvoorbeeld door jaarlijkse financiële bijdragen.

Een andere positie voor de krant

De redacteur die namens het Haarlems Dagblad in het bestuur zitting had gekregen, ondervond dat de taak van nieuwsgaring en publicatie daarvan lastig te combineren bleek met de vertrouwelijkheid van informatie die hij als bestuurder kreeg over individuele stille armen. Dit conflicterende belang leidde tot een andere positie van de krant. Het Haarlems Dagblad zegde toe te blijven meewerken aan de Kerstactie om geld in te zamelen, maar bleef geen besturende partij meer. Dit leidde tot een aanpassing van de statuten in 1982. Ook werd de zinsnede dat het bestuur "zou bestaan uit personen die "verbonden zijn aan de samenstellende organisaties" losgelaten. De deskundigheid werd nadrukkelijk gehandhaafd.

De erfenis van de oprichters

Het Comité Bijzondere Hulp Zuid Kennemerland werkt sindsdien met deze formule. De oorspronkelijke

Haarl. Dagblad 24-12-2010 in bijlage "vrij", weckendamagazine

Stichting Comité Bijzondere Hulp
Zuid-Kennemerland

Kerstactie 2010
Individuele Financiële Hulp

Geef Nu !

ING: 13.09.047 informatie of hulp vragen:
ABN-Amro: 56.01.37.990 www.bijzonderehulp.nl

organisaties houden zich trouw aan hun beloften om bij te dragen. Zo zijn er nog jaarlijks de financiële bijdragen van Maatschappelijk werkorganisaties. Ook maakt nog steeds een maatschappelijk werker deel uit van het bestuur. En de gemeente Haarlem stelt een medewerker van de Sociale Dienst op persoonlijke titel ter beschikking als bestuurslid van het Comité. Besturen die zo'n mogelijkheid niet hadden besloten om een jaarlijkse gift aan het Comité te doen of daarvoor een fonds te zoeken. Ze doen dat nog onverminderd.

Ook namens de gezamenlijke kerken droeg een bestuurslid al die jaren bij aan de bestuurskracht.

De krantenchefs voerden hun toezegging om jaarlijks de Kerstactie in hun krant mogelijk te maken trouw uit. Het Haarlems Dagblad -enig

overgebleven dagblad- ontwierp bovendien de hier afgebeelde jaarlijks aan te passen advertentie voor de Kerstactie.

Zonder deze voortzetting door de “founding fathers” zou het Comité zijn werk niet kunnen doen.

VANDAAG

Vrijwilligersbestuur

De uitvoering ligt nu bij een bestuur van deskundige vrijwilligers die de opdracht nog vrijwel ongewijzigd uitvoeren. Alweer 50 jaar sinds de overgang naar de stichtingsvorm. Tientallen bestuurders telde de Stichting in al die jaren. De meeste bestuursleden bleven zeer trouw, sommigen dienden wel 25 jaar of langer. Vele honderden stille armen in Zuid-Kennemerland konden zo dankzij de bijdragen van de krantenlezers en van enkele Goede Doelenfondsen door dit vrijwilligerscomité worden geholpen.

Actieve rechtstreekse hulp

Het Comité functioneert nog onverkort en actief wordt er hulp gegeven. Tegenwoordig niet alleen met een geldbedrag, maar steeds vaker in natura: een koelkast, een laptop, een fiets voor een schoolgaand kind e.d. Maar in alle gevallen alleen als er geen enkele overheidsregeling blijkt te kunnen worden gevonden die dat mogelijk maakt. Er bestaat in de regio ook andere armenhulp, met name voor die gezinnen of huishoudens die hun armoede niet verborgen (hoeven te) houden. Die is sinds 2010 in één organisatie ondergebracht, toen een groot aantal versnipperde fondsen samen de Stichting Fonds Urgente Noden ging vormen. Met dit FUN wordt samengewerkt. Toetreden tot dit samenwerkingsverband bleek echter geen optie. Want de vertrouwelijkheid van de aanvragen vroeg om een aparte organisatie, zodat het “stille” karakter niet wordt verbroken. Alleen deze stille armen komen voor hulp van het Comité in aanmerking. Andere aanvragen worden naar het genoemde collega-fonds doorverwezen.

Twee onderscheidende kenmerken.

Er zijn twee belangrijke kenmerken waarmee het Comité zich onderscheidt van de overige, brede armenhulp: Het eerste is, dat stille armoede niet zomaar “stil” genoemd wordt. Het gaat om mensen van wie de omgeving niet ziet of weet dat zij arm zijn. Deze armen willen daarmee ook niet naar buiten treden. Het betekent overigens dat het Comité hen dus niet zelf kan vinden. Zij moeten het Comité kunnen vinden. Daarom liggen er flyers bij voedselbanken, bij huisartsen, bij kerken en andere voor-de-hand liggende plaatsen. Daarom is er ook al jarenlang een website: www.bijzonderehulp.nl. Het tweede onderscheid is dat stille armen zelf, dus zonder tussenkomst van anderen, zich kunnen melden voor hulp. Daar is geen maatschappelijk werker, dokter of dominee voor nodig, zoals dat bij andere hulpinstanties vereist is. Ze worden zo geholpen dat hun hulpvraag “stil” behandeld wordt en dus stil blijft. Meestal lukt dit zonder dat er persoonlijk contact nodig is.

Jaarlijkse kerstactie, maar hulp het hele jaar door.

De jaarlijkse Kerstactie is het moment dat het Haarlems Dagblad de bevolking van Zuid-Kennemerland en de steunende fondsen informeert en oproept om financiële steun te geven. De overige mede-oprichters van het Comité of hun rechtsopvolgers verzorgen hun jaarlijkse bijdrage meestal ook in die periode. Dat geeft het Comité zijn financiële basis. Ook ruim 50 jaar na de omvorming tot een stichtingsvorm van dit 90 jaar oude initiatief, helpt het Comité jaarlijks nog vele stille armen in Zuid-Kennemerland om problemen op te lossen, het hele jaar door.

Mei 2021

Egbert de Bruin
Voorzitter

Verantwoording.

Deze geschiedenis kwam tot stand op basis van eigen archiefstukken van de Stichting, van gesprekken met oud-bestuursleden, van digitaal krantenonderzoek via Delpher en het Noord-Hollands archief en op basis van de mondelinge overdracht van het voorzitterschap in 2010.

Deze terugblik werd geschreven vanwege het 50-jarig bestaan in de Stichtingsvorm van deze 90-jarige organisatie. Als gevolg van de Covid19-pandemie is dit jubileum niet gevierd. Wel wordt de voedselbank dit of het volgend jaar bedacht met een bijzondere gift.